

Warszawa, 22.02.2023

Dr hab. Mariusz Hamulczuk
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Instytut Ekonomii i Finansów
Katedra Ekonomii Międzynarodowej i Agrobiznesu

Recenzja

dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego dr Marty Guth w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse

1. Podstawa wykonania recenzji

Podstawą prawną sporządzenia recenzji jest Uchwała nr 6/2022/2023 Rady Awansów Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu z dnia 14.10.2022 roku w sprawie powołania komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr Marcie Guth oraz wynikające z niej pismo Przewodniczącej Rady Awansów Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu prof. dr hab. Barbary Jankowskiej z dnia 29.11.2022 roku.

Przedstawiony do recenzji dorobek naukowy, w tym osiągnięcie naukowe wskazane przez Kandydatkę w postaci cyklu publikacji powiązanych tematycznie, oceniono uwzględniając ustawę z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 z późn. zm.) art. 219 ust. 1. Aktywność naukowa oraz osiągnięcie naukowe Habilitantki oceniono pod względem istotności i wkładu do dyscypliny ekonomia i finanse oraz spełnienia ustawowych wymagań osób ubiegających się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego w/w Ustawie.

Przyjmując te kryteria, w kolejnych punktach recenzji zawarto następujące elementy: sylwetka naukowa Kandydatki, ocena wskazanego we wniosku osiągnięcia naukowego, ocena pozostałej działalności naukowej, ocena działalności dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzujących naukę oraz wnioski końcowe.

2. Sylwetka Kandydatki

Dr Marta Joanna Guth jest absolwentką Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, gdzie w 2011 roku uzyskała stopień magistra ekonomii na Wydziale Ekonomii, na kierunku Ekonomia, specjalność Polityka i gospodarka żywnościowa.

Stopień doktora nauk ekonomicznych otrzymała w 2015 roku na podstawie obronionej z wyróżnieniem rozprawy doktorskiej pt.: „Ekonomiczne determinanty produkcji mleka w makroregionach Unii Europejskiej” pod kierunkiem prof. dra hab. Andrzeja Czyżewskiego. **Oznacza to tym samym spełnienie pierwszego formalnego wymagania ustawowego** (art. 219. ust. 1. pkt. 1 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i Nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 z późn. zm.)) do uzyskania stopnia doktora habilitowanego. Jest to udokumentowane odpisem dyplomu na którym znajduje się informacja o zgodności odpisu z oryginałem.

Po obronie doktoratu w 2015 roku Kandydatka została zatrudniona na stanowisku asystenta w Katedrze Makroekonomii i Gospodarki Żywnościowej Instytutu Ekonomii Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. Od 2016 roku do chwili obecnej jest tam zatrudniona na stanowisku adiunkta.

3. Ocena wskazanego we wniosku osiągnięcia naukowego

Jako osiągnięcie naukowe Pani Marta Guth przedstawiała cykl publikacji powiązanych tematycznie pt. „Wpływ instrumentów wspólnej polityki rolnej na zrównoważony rozwój rolnictwa w Unii Europejskiej”. Przedłożony cykl składa się z 20 publikacji współautorskich, jednakże w przypadku każdej z nich, zgodnie z deklaracją Kandydatki, jej udział był znaczący, rozpoczynając od zdiagnozowania luki badawczej, poprzez sformułowanie problemu badawczego i hipotez, a także propozycji jego rozwiązania oraz opracowanie wyników i wniosków. Cztery publikacje zostały napisane w języku polskim, natomiast pozostałe szesnaście w języku angielskim. Na wstępie należy podkreślić, że mogłyby być ograniczone do maksymalnie 10-12 najlepszych bez straty dla jakości całego cyklu. Wydaje się też, że Kandydatka nie była do końca przekonana co do ostatecznego kształtu całego cyklu ponieważ na stronie 31 autoreferatu znajduje się inny tytuł cyklu publikacyjnego, a mianowicie „Wyniki ekonomiczne europejskich gospodarstw rolnych w warunkach wspólnej polityki rolnej w świetle koncepcji zrównoważonego rozwoju”.

Artykuły te zostały opublikowane w czasopismach i materiałach konferencyjnych znajdujących się na liście czasopism MEN/MNiSW. Należą do nich m.in. takie czasopisma jak: Agriculture, Agricultural Economics-Zemdelaska Ekonomika, Ekonomska Istrazivanja-Economic Research, Sustainability, Journal of Rural Studies, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we

Wrocławiu, Problemy Ekorozwoju, Journal of Cleaner Production, Sustainability Science, Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, ZN SGGW Problemy Rolnictwa Światowego. Z jednej strony należy podkreślić duże umiędzynarodowienie publikacji oraz fakt, że znaczna część z nich znajduje się w czasopiśmie z baz Scopus i Web of Science. Z drugiej zaś, znaczna część prac znajdujących się w w/w bazach jest opublikowana w czasopiśmie nie należących do dyscypliny ekonomia i finanse lub też mających charakter wybitnie interdyscyplinarny.

Publikacje wchodzące w skład cyklu zostały szczegółowo omówione przez Habilitanta w autoreferacie. W dalszej części odniesiono się do przedmiotu i celu badań, zastosowanych metod badawczych oraz poprawności sformułowanych wniosków w podziale na bloki tematyczne.

Podobnie jak Kandydatka uważam, że badania przedstawione w ramach tego cyklu są aktualne i ważne z punktu widzenia nie tylko teorii ekonomii, ale także prowadzonej przez państwo i Unię Europejską polityki rolnej, która podlega ciągłej ewolucji i poszukiwania swojego optimum. Dotychczasowe badania w zakresie kompleksowej oceny wpływu czynników instytucjonalnych na rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich, za jakie można uznać wsparcie ze środków wspólnej polityki rolnej, można uznać za niepełne a ich wyniki za niejednoznaczne. Zwłaszcza, że rolnictwo Unii Europejskiej ma charakter niejednorodny i charakteryzuje się zróżnicowanymi uwarunkowaniami zasobowymi. Stwarza to asumpt do podjęcia badań w obszarze teoretycznym i aplikacyjnym, co zostało dobrze zdiagnozowane przez Kandydatkę. Prezentowane badania obok wymiaru teoretyczno-poznawczego mają też silny wymiar użyteczny i mogą stanowić podstawę formułowania wniosków dla decydentów polityki rolnej co do jej ogólnego kształtu oraz najlepszego zestawu instrumentów służących celom ekonomicznym, społecznym i środowiskowym. Maksymalizacja tych celów oraz tzw. wzrost zrównoważony są szczególnie ważne w warunkach trwającej redefinicji polityki państw w obliczu współczesnych wyzwań klimatycznych i środowiskowych czy też rolnictwa 4.0. Reasumując, sam wybór tematu należy uznać za trafny zarówno z naukowego, jak i użytecznego punktu widzenia.

W tym kontekście Kandydatka w swoich badaniach starała się odpowiedzieć na pięć pytań badawczych:

1. Jakie uwarunkowania zasobowe gospodarstw rolnych sprzyjają osiągnięciu celów zrównoważonego rozwoju?
2. Jaka wielkość gospodarstwa sprzyja osiągnięciu najlepszych wyników ekonomicznych, społecznych oraz środowiskowych w warunkach europejskich?
3. Czy uwarunkowania instytucjonalne istotnie wpływają na osiągnięcie celów zrównoważonego rozwoju?

4. Jakie instrumenty mają największy wpływ na efektywność gospodarowania w wymiarze ekonomicznym, środowiskowym i społecznym?
5. Czy cele zrównoważonego rozwoju w przypadku europejskiego rolnictwa są wobec siebie konkurencyjne?

Cały cykl przedłożonych publikacji został podzielony na cztery bloki tematyczne, które omówiono w dalszej części recenzji. **Pierwsza część**, zatytułowana „**Uwarunkowania zasobowe produkcji rolnej w kontekście specjalizacji i zrównoważonego rozwoju gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej**” składa się z trzech publikacji. W pierwszym opracowaniu (1. Economic resources versus the efficiency of different types of agricultural production in regions of the European Union) zbadano związek między zasobami a efektywnością techniczną w regionach UE, jednak wnioski nie były jednoznaczne do kierunku i siły tego związku. Brak jednoznaczności wyników wynikał chyba z zastosowanej metodyki, jako że w pierwszej kolejności dokonano klasyfikacji (grupowania) makroregionów z uwagi na zasoby na poziomie całego rolnictwa (wg bazy FADN), a potem badano zależności na poziomie typów produkcyjnych, które niekoniecznie muszą odzwierciedlać przeciętne uwarunkowania zasobowe. Badania te odniesiono na skalę krajową w drugim artykule z prezentowanego cyklu (2. Zasoby a zrównoważony rozwój rolnictwa w Polsce po integracji z UE). Zastosowana metodyka była podobna jak w pierwszym opracowaniu. Przeprowadzone analizy wykazały, że indywidualne gospodarstwa FADN różnią się uwarunkowaniami zasobowymi oraz że położenie regionalne gospodarstwa rolnego determinuje jego zrównoważenie ekonomiczne i środowiskowe. Dodatkowo trafnie zauważono, że wskaźniki zrównoważenia ekonomicznego mierzone relacją dochodów z gospodarstwa rolnego do dochodów z gospodarki są negatywnie skorelowane ze wskaźnikami zrównoważenia środowiskowego. W trzecim opracowaniu (3. The Socio-economics Factors in Family Farms with Different Economic Sustainability Levels from Central and Eastern Europe) dokonano analizy wpływu wybranych czynników na zrównoważenie ekonomiczne w małych gospodarstwach rolnych z krajów Europy Środkowo-Wschodniej, mierzone relacją dochodu w gospodarstwach rolnych do dochodu w gospodarce. Z uwagi na to, że badano osobno poszczególne kraje, jest to tożsame z badaniem determinant dochodów rolniczych. Należy podkreślić, że dużym wyzwaniem badawczym w tym przypadku było samo oszacowanie dochodów rolniczych z uwagi na niechęć respondentów do podawania odpowiedzi w tym zakresie. Z kolei jego niedociągnięciem jest brak wskazania sposobu wyboru (losowania) gospodarstw do badań ankietowych w ramach populacji małych gospodarstw. Ogólne wnioski sprowadzają się do uznania, że polityka rolna, której ostatecznym efektem ma być zwiększenie stabilności ekonomicznej gospodarstw rolnych, powinna mieć charakter uniwersalny w odniesieniu do wszystkich gospodarstw. W powyższych opracowaniach starano się odpowiedzieć na pierwsze pytanie badawcze „Jakie uwarunkowania zasobowe gospodarstw rolnych sprzyjają osiągnięciu celów zrównoważonego rozwoju?”. Moja ocena tej

części cyklu jest ogólnie pozytywna. Jednak w mojej opinii w pracach tych bardziej skupiono się na ocenie zróżnicowania rolnictwa europejskiego i polskiego pod względem czynników produkcji ich oddziaływaniu na wybrane wyniki gospodarowania niż na wpływie na rozwój zrównoważony.

Druga część cyklu publikacji pt. „Współzależności wielkości ekonomicznej gospodarstw oraz efektywności ekonomicznej i środowiskowej” obejmuje kolejne trzy prace, które można powiązać z pytaniem badawczym: „Jaka wielkość gospodarstwa sprzyja osiągnięciu najlepszych wyników ekonomicznych, społecznych oraz środowiskowych w warunkach europejskich?”. W pracy czwartej cyklu pt. „Determinants of farm profitability in the EU regions. Does farm size matter?”, autorzy analizowali dochodowości gospodarstw rolnych z wykorzystaniem danych UE FADN w gospodarstwach rolnych o różnej wielkości oraz modeli panelowych (modeli z efektami stałymi oraz dynamicznymi). W mojej opinii, jest to bardzo dobre opracowanie praktycznie we wszystkich wymiarach: metodycznym, empirycznym czy też w kontekście sformułowanych wniosków. Jednym z ciekawszych wniosków jest ten mówiący, że duże gospodarstwa odnoszą większe korzyści z wyższej stawki subsydiów, natomiast mniejsze gospodarstwa poprawiają dochodowość, gdy ubiegają się o płatności na rozwój obszarów wiejskich. Przedstawiono również argumenty za dużą elastycznością wspólnej polityki rolnej oraz koniecznością przemyślenia kwestii wsparcia inwestycyjnego, ponieważ zwiększanie inwestycji w środki trwałe nie przekłada się już na poprawę rentowności. W piątym artykule w ramach cyklu (5. Is small beautiful? Technical efficiency and environmental sustainability of small scale family farms under the conditions of agricultural policy support) dokonano próby określenia związku między ekonomicznymi i środowiskowymi wynikami małych gospodarstw rolnych w pięciu krajach Europy Środkowej i Wschodniej. Skorzystano tam z rozbudowanej metodyki badań obejmującej sekwencję metod: DEA w celu obliczenia wskaźników TFP, zmiennych syntetycznych służących oszacowaniu wskaźników bilansu środowiskowego oraz współczynników korelacji i metody ANOVA w celu zbadania istotności współzależności. Sformułowano dosyć powtarzany często w literaturze wniosek wskazujący, że gospodarstwa małoobszarowe są raczej słabe w sensie ekonomicznym, ale przyjazne dla środowiska. Opracowanie szóste w cyklu publikacyjnym (6. The importance and determinants of market integration of small family farms) powstało na podstawie tych samych badań ankietowych co artykuł trzeci. Na wyróżnienie zasługuje zastosowanie dwuetapowej bootstrapowej estymacji parametrów funkcji regresji do danych charakteryzujących się rozkładem asymetrycznym. Z przeprowadzonych badań wynika, że integracja rynkowa rodzinnych gospodarstw rolnych o małej skali w wybranych krajach Europy Środkowej i Wschodniej poprawia ich sytuację ekonomiczną. Wyniki analizy regresji wskazują na pozytywny wpływ skali produkcji i specjalizacji na poziom integracji gospodarstw z rynkiem, co przekłada się na możliwość zwiększenia rozmiarów działalności bez powiększania obszaru gospodarstwa. W związku z tym wsparcie instytucjonalne powinno

być ukierunkowane w taki sposób, aby promować rozwój gospodarstw w kierunku wyższej produkcji oraz wzmacnianie procesów integracyjnych w sektorze rolnym. Reasumując, drugą część przedłożonego cyklu artykułów oceniam bardzo pozytywnie.

Trzecia część cyklu artykułów składa się z dziesięciu artykułów naukowych, które dotyczą problematyki wspólnej polityki rolnej i jej wpływu na poziom zrównoważenia i uzyskiwane wyniki produkcyjno-ekonomiczne gospodarstw rolnych (odpowiedzi na pytania badawcze nr 3 i 4). Tytuł tej części wzbudza moje wątpliwości, bo w przedłożonej dokumentacji są aż trzy jego wersje: a) Determinanty instytucjonalne w modelu zrównoważonego rozwoju rolnictwa w Unii Europejskiej; b) Uwarunkowania instytucjonalne w modelu zrównoważonego rozwoju rolnictwa w Unii Europejskiej; c) Uwarunkowania instytucjonalne w paradygmacie zrównoważonego rozwoju rolnictwa w Unii Europejskiej.

Ocena wpływu dopłat w ramach WPR na poziom zrównoważenia ekonomicznego gospodarstw rolnych oraz dochodów była przedmiotem rozważań w artykułach 7a i 7b (The Economic Sustainability of Farms under Common Agricultural Policy in the European Union Countries; Rola wspólnej polityki rolnej w kreowaniu dochodów gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej w kontekście zrównoważenia ekonomiczno-społecznego). Są to opracowania nieco pokrywające się, gdzie obok prostych statystyk zastosowano też modele panelowe. Niemniej jednak mam pewne wątpliwości co do poprawności specyfikacji modelu panelowego, w którym wyjaśniano zmiany dochodów rolniczych tylko za pomocą zmiennych polityki rolnej. Pominięcie zmiennych kontrolnych (przecież dochody zależą też od uwarunkowań rynkowych) może prowadzić do obciążenia uzyskanych wyników. Rezultaty badań pokazują, że dzięki wsparciu WPR średni dochód gospodarstw zbliżył się do przeciętnego dochodu pozarolniczego, ale dystrybucja tego wsparcia faworyzowała największe gospodarstwa, zwiększając dysproporcje wewnątrz sektora. Analogiczne badania z wykorzystaniem modeli panelowych przeprowadzono dla Polski (8. The Influence of the European Union's Common Agricultural Policy on the Socio-Economic Sustainability of Farms (the Case of Poland)). W tym przypadku też mam wątpliwości co do pominięcia zmiennych kontrolnych. Efektem tego mogą być np. niezgodne z teorią ekonomii współczynniki regresji. Nie do końca rozumiem przedstawionych tam zapisów wzorów na regresje panelowe. Mam też duże wątpliwości co do metodycznej części kolejnego opracowania (9. Wpływ WPR na różnice w produktywności rolnictwa indywidualnego z obszarów o odmiennych uwarunkowaniach zasobowych (przypadek gospodarstw FADN z regionu Wielkopolskiego na tle sytuacji w Polsce)). Po pierwsze, wątpliwości budzi dodanie dopłat z WPR do wielkości produkcji w jednym z wariantów w celu oszacowania produktywności. Po drugie, koszty stanowiące mianownik relacji służącej obliczeniu wskaźnika produktywności nie odzwierciedlają pełnych nakładów (pominięto tam pracę własną i ziemię). W kolejnym opracowaniu cyklu (10. The Impact of the CAP Green Programmes on Farm Productivity and

its Social Contribution) uszczegółowiono i poprawiono te kwestie odnosząc się w tekście do produktywności kapitału (choć tytuł artykułu nie wskazuje na takie ograniczenia) i nie uwzględniono już dopłat przy szacowaniu produktywności. Stąd sformułowane wnioski na podstawie oszacowanych modeli panelowych są nieco inne. Kolejne opracowanie (11. Investments in Polish Agriculture: How Production Factors Shape Conditions for Environmental Protection?) jest dosyć słabe i niespójne. Cel nie jest do końca sprecyzowany, metody nie są jasno uzasadnione i opisane (np. w tekście napisano o zastosowaniu modelu regresji wielorakiej, a wzór odnosi się do modelu z jedną zmienną i to w dodatku bez składnika losowego), wyniki badań nie są precyzyjnie opisane (np. błędy standardowe są tylko dla niektórych zmiennych). Zastanawia mnie też, po co zastosowano modela ARMA dla szeregów, które ewidentnie są niestacjonarne i bardzo krótkie (pomijam już kontekst celu głównego badań). Mam wrażenie, że jest to artykuł, w którym każdy z autorów napisał swoją część i nie przeczytał reszty opracowania, przez co jest on mało spójny. Wnioski z kolejnego opracowania dotyczącego uwarunkowań zasobowych poziomu dopłat do dóbr publicznych w UE (12. Resource conditions and subsidies for public goods in the EU) są prawidłowo sformułowane, ale też dosyć oczywiste, gdyż potwierdzają, że struktura dopłat zależy nie tylko od dostępnych zasobów. Celem kolejnej pracy (13. Subsidising sustainability by farming types in Poland in the years 2004-2015) było określenie, czy istnieją istotne różnice między wspieraniem gospodarstw o różnych typach produkcji w Polsce a subsydiami z WPR stymulującymi zrównoważony rozwój w latach 2004-2015. Sformułowano tam szereg wniosków, z których najważniejszy wskazuje na pozytywny wpływ WPR na zrównoważenie rolnictwa w wymiarze ekonomicznym kosztem jego zrównoważenia w wymiarze środowiskowym. Wykorzystując również dane EUFADN oraz prosty aparat badawczy w kolejnym opracowaniu (14. Subsidies from the Common Agricultural Policy of the EU versus Agricultural Incomes in the European Union Countries in 2005-2015) potwierdzono, że subsydia z WPR w znacznym stopniu przyczyniają się do zmniejszenia deprivacji dochodowej rolnictwa UE, przy czym skala tego wpływu zależała od kraju oraz skali produkcji. Tematykę tę zgłębniono przeprowadzając badania gospodarstw mlecznych (15. Wpływ subsydiów wspólnej polityki rolnej na dochody gospodarstw mlecznych FADN w krajach Unii Europejskiej w latach 2004-2013) wykorzystując m.in. regresję panelową. Na jej podstawie określono, że najbardziej istotne dla dochodów analizowanych gospodarstw były dopłaty niezwiązane z produkcją oraz dodatkowe wsparcie wraz z pozostałymi subsydiami. Przy czym także i tutaj analiza ta ma charakter cząstkowy, gdyż przy specyfikacji modeli nie uwzględniono w formie zmiennych kontrolnych innych determinant dochodów rolniczych. W świetle powyższych uwag moja ocena tej części cyklu jest umiarkowanie pozytywna.

Ostatnia, **czwarta część** cyklu zatytułowana jest „Wspólna polityka rolna w realizacji koncepcji zrównoważonej wartości gospodarstw rolnych”. Osobiście jednak mam pewną trudność w zdefiniowaniu pojęcia „zrównoważona wartość gospodarstwa rolnego”. Mimo

takiego sformułowania tytułu uważam, że jest to najbardziej ciekawa i najwięcej wnosząca z teoretyczno-poznawczego punktu widzenia część badań. Pierwsza praca z tej części cyklu (16. Approaching the environmental sustainable value in agriculture: How factor endowments foster the eco-efficiency) stanowi metodologiczny wkład w podejście do zrównoważonego rozwoju oparte na wartości, polegający na obliczeniu zmodyfikowanego wskaźnika zrównoważonej wartości środowiskowej. Na uwagę zasługuje cała koncepcja badań tam zaprezentowanych oraz bardzo dobra metodyka, w tym ta oparta na modelach panelowych uwzględniających zmienne kontrolne oraz analizę odporności. Głównym wnioskiem wynikającym z artykułu jest to, że wyższe wyposażenie w kapitał i niższa intensywność pracy są korzystne dla zrównoważonej wartości środowiskowej (ESV). Stanowić to może wskazówkę dla decydentów polityki rolnej w zakresie kierunków wsparcia w ramach WPR w warunkach rolnictwa 4.0. W kolejnych dwóch artykułach z tej części cyklu (17a. Environmental sustainable value in agriculture revisited: How does Common Agricultural Policy contribute to ecoefficiency? oraz 17b Environmental sustainable value in agriculture revisited: how investment subsidies foster the eco-efficiency) podjęto próbę połączenia podejścia zorientowanego na wartość z benchmarkingiem, by sprawdzić w jaki sposób instrumenty WPR przyczyniają się do zrównoważonej wartości środowiskowej. Należy zwrócić uwagę na bardzo wysoki poziom naukowy tych opracowań. Badanie pokazało, że wyższe wsparcie inwestycyjne i przekrojowy wpływ subsydiów rolno-środowiskowych są korzystne i statystycznie istotne dla ESV, podczas gdy inne płatności mają negatywny efekt. Jeśli chodzi o wpływ wyposażenia w czynniki produkcji, wykazano pozytywny wpływ relacji kapitału do pracy i negatywny wpływ stosunku kapitału do ziemi. Próba odpowiedzi na piąte pytanie badawcze: „Czy cele zrównoważonego rozwoju wykluczają się wzajemnie w przypadku europejskiego rolnictwa?”, dokonana została w ramach badań zawartych w artykule (18. Impact of Policy and Factor Intensity on Sustainable Value of European Agriculture: Exploring Trade-Offs of Environmental, Economic and Social Efficiency at the Regional Level). Na uwagę zasługuje zaawansowana metodyka badawcza - autorzy dokonali pomiaru zrównoważonego rozwoju za pomocą zmodyfikowanej metody wartości zrównoważonej w połączeniu z oceną nieparametryczną typu frontier oraz poprzez zastosowanie modelowania równań strukturalnych, w tym wielopoziomowego losowego punktu przecięcia. Pomimo powszechnych wskazań na istnienie negatywnego związku, szczególnie pomiędzy wydajnością ekonomiczną i ekoefektywnością (nawet prezentowanych w ramach cyklu, np. artykuł 5), udowodniono pozytywne interakcje pomiędzy wszystkimi trzema wymiarami zrównoważonego rozwoju z perspektywy przekrojowej. To opracowanie, tak jak wszystkie w tej części cyklu, udowadniają że zastosowanie dobrej metodyki badawczej uwzględniającej założenia teoretyczne i dobrą specyfikację modeli ekonometrycznych wraz ze zmiennymi kontrolnymi prowadzi do głębszych wniosków niż to wynika z zastosowania prostych modeli ilościowych.

Reasumując, można uznać że Kandydatka podjęła się rozwiązania istotnego i aktualnego teoretyczno-poznawczego problemu badawczego. Zaprezentowany dorobek w postaci cyku publikacji jest konsekwencją skupienia się na złożonym problemie badawczym, jakim jest rozwój zrównoważony i jego powiązania z polityką państwa. Tutaj pomijam już fakt, że używane w języku polskim pojęcie „rozwoj zrównoważony” odnosi się w rzeczywistości do idei trwałego rozwoju (sustainable development) i tak powinien być interpretowany i definiowany. Próby operacjonalizacji „rozwoju zrównoważonego” poprzez dodawanie pojęć (np. miernik ładu ekonomicznego) nie przekonują mnie też do końca.

Fakt, że wszystkie prace mają charakter współautorski a opisy wkładu są bardzo lakoniczne (np. nie wiadomo kto dokonywał specyfikacji i estymacji modeli) sprawia, że nieco trudniej jest ocenić rzeczywisty wkład Habilitantki. Prace te zostały opublikowane w wielu czasopismach międzynarodowych i krajowych. Część z nich opublikowano jednak w czasopismach spoza dyscypliny ekonomii i finanse, przez co weryfikacja ich ekonomicznego wkładu na poziomie redakcji tych czasopism mogła być łagodniejsza niż gdyby były one opublikowane w czasopismach typowo ekonomicznych. Stąd też publikacje te reprezentują bardzo zróżnicowany poziom naukowy, obok wybitnych pozycji (np. ostatnie cztery) znajdują się też słabsze jak na przykład pozycje numer 9 czy 11. Bardzo duża liczba przedłożonych w ramach cyku artykułów powoduje, że czasami formułowane wnioski różnią się między opracowaniami.

Mimo wielu uwag i wątpliwości podnoszonych wcześniej, należy podkreślić, że Kandydatka w wystarczającym stopniu rozwiązała założone cele badawcze w przedłożonych współautorskich publikacjach. Habilitantka w pracach na ogół trafnie odwołuje się do różnych teorii i nurtów ekonomii oraz powiązań nauk ekonomicznych z innymi dziedzinami nauki. Konsekwentnie stosuje mikroekonomiczne podejście, wykorzystując szerokie spektrum metod badawczych typowych dla nauk z dyscypliny ekonomia i finanse.

W moim przekonaniu Kandydatka wykonała ogromną pracę i wniosła nową wiedzę w obszarze ekonomii rolnictwa i obszarów wiejskich. Za najbardziej wartościowe uważam: oryginalne opracowanie badania związków między różnymi aspektami zrównoważenia z wykorzystaniem modelowania równań strukturalnych, oszacowanie wskaźnika zrównoważonej wartości środowiskowej oraz ocenę jego determinant, w tym roli instrumentów WPR. Pozytywnie też oceniam wielostronne analizy mające na celu ocenę efektywności poszczególnych instrumentów WPR w realizacji celów trwałego rozwoju.

Podsumowując ocenę osiągnięcia naukowego Habilitantki stwierdzam, że **przedłożony cykl powiązanych tematycznie publikacji stanowi wkład w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse oraz spełnia podstawowe wymogi osiągnięcia naukowego w rozumieniu Ustawy z dnia 20 lipca 2018 (art. 219 ust.1 pkt. 2, (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 z późn. zm.)).**

4. Ocena pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Kandydatka w sumie opublikowała (głównie we współautorstwie) 73 publikacje naukowe, z czego 22 opublikowano przed uzyskaniem stopnia doktora a 51 po uzyskaniu. Spośród nich 43 to artykuły naukowe, z czego 15 znajduje się w czasopismach z IF. Sumaryczna liczba punktów na podstawie wykazów czasopism i wydawnictw zamieszczonych w komunikatach MEN/MNiSW za okres 2013-2022 wg stanu na 20.05.2022 to: 1 924, zaś po uwzględnieniu współautorstwa: 1033,67.

Wskaźniki naukometryczne dorobku publikacyjnego są na wyróżniającym poziomie. Według opracowania własnego Habilitantki kształtują się następująco:

- Web of Science – 134 cytowań (124 bez autocytowań); Indeks Hirscha: 7;
- Scopus – 146 cytowań (131 bez autocytowań), Indeks Hirscha: 8;
- Google Scholar – 337 cytowań(296 bez autocytowań), Indeks Hirscha: 10.

Godnym zauważenia przejawem aktywności naukowej Kandydatki jest działalność projektowa. Habilitantka kierowała jednym projektem badawczym NCN uzyskanym w ramach konkursu Preludium pt. „Zróżnicowanie produkcji mleka w makroregionach Unii Europejskiej. Wnioski dla Polski”. Była lub też jest wykonawcą w 4 projektach finansowanych przez NCN, Komisję Europejską oraz Fundusze Norweskie. Habilitantka była autorką lub współautorką trzech ekspertyz, obejmujących też prezentację raportów, dla Komisji Europejskiej oraz Senatu RP.

Kandydatka uczestniczyła w ponad 50 konferencjach i seminariach naukowych na których, zgodnie z Jej deklaracją, wygłosiła ponad 30 referatów, w tym także na zaproszenie instytucji zewnętrznych. Na wyróżnienie zasługuje uczestnictwo i współorganizacja serii seminariów naukowych w Parlamencie Europejskim oraz instytucjach Unii Europejskiej w Brukseli (w latach 2008-2018) oraz trzykrotne uczestnictwo w stażach naukowych w ramach programu Erasmus+ w Latvia University of Agriculture (Łotwa), Mehmet Akif Ersoy University (Turcja) oraz University of Alba Iulia (Rumunia). W roku 2015 odbyła wyjazd studyjny do Parlamentu Europejskiego i instytucji europejskich w Brukseli, gdzie podejmowała szereg aktywności.

Habilitantka pełniła rolę recenzenta w National Research, Development and Innovation Office (NRDI), odpowiedniku Narodowego Centrum Nauk na Węgrzech (recenzja dwóch międzynarodowych projektów). Była też recenzentem w wielu czasopismach zagranicznych i polskich m.in.: Journal of Cleaner Production, Agricultural Economics, Economic ResearchEkonomiska Istraživanja, Zemědělská Ekonomika; Economics and Business Review; Agriculture, Sustainability, International Journal of Sustainable Agricultural Management and Informatics, PLOS ONE, Economies, Central European Economic Journal, Journal of Business

and Economics, Journal of Agribusiness and Rural Development, ZN SGGW Problemy rolnictwa światowego czy też Management.

Dosyć wysoki poziom prowadzonych badań znajduje potwierdzenie w tym, że Habilitantka za działalność naukową została siedmiokrotnie wyróżniona nagrodami JM Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.

Podsumowując, stwierdzam, że Pani dr Marta Guth wykazuje się istotną aktywnością naukową. Tym samym w stopniu wystarczającym zostały spełnione wymogi określone w art. 219 ust.1 pkt 3 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 z późn. zm.).

5. Ocena osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzujących naukę

Kandydatka jako nauczyciel akademicki realizuje zajęcia dydaktyczne na macierzystym Uniwersytecie z przedmiotów powiązanych z Jej zainteresowaniami naukowymi. Również od 2019 realizuje również zajęcia w Wyższej Szkole Bankowej w Poznaniu, a w latach 2014-2015 prowadziła wykłady z Mikroekonomii w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. Stanisława Staszica w Pile.

Dr Marta Guth uczestniczyła w wielu szkoleniach podnosząc swoje kompetencje dydaktyczne. M.in. brała udział w serii szkoleń w ramach projektu: Podniesienie kompetencji dydaktycznych nauczycieli akademickich UEP, kurs z języka angielskiego dla kadry UEP na poziomie C1, w 2013 roku ukończyła kurs pedagogiczny dla młodych pracowników Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. Wielokrotnie też brała udział w konferencjach dydaktycznych organizowanych przez UEP.

Na podkreślenie zasługuje fakt bycia promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim dr Łukasza Kryszaka pt. Determinanty dochodów rolniczych w regionach Unii Europejskiej po 2003 roku. Praca została obroniona z wyróżnieniem 3 lipca 2020. Kandydatka wypromowała też 31 prac licencjackich oraz 16 prac magisterskich. Wykonała także ponad 20 recenzji prac dyplomowych.

W latach 2008-2018 Kandydatka współorganizowała serię seminariów naukowych w Parlamencie Europejskim oraz instytucjach Unii Europejskiej w Brukseli dla grup studentów UEP. W ramach tego przedsięwzięcia współpracowała ze studentami przygotowując 7 referatów i rozdziałów w monografiach. W działalności dydaktycznej i popularyzatorskiej Habilitantki należy też uwzględnić prowadzenie zajęć w ramach tzw. klas akademickich oraz w ramach kursów przygotowującego do olimpiady wiedzy ekonomicznej dla licealistów w latach 2018-2019 w szkołach średnich.

Kandydatka uczestniczyła też jak członek Rady Programowej Międzynarodowej Konferencji Naukowej z cyklu: „Zrównoważony Rozwój Rolnictwa i Obszarów Wiejskich. Odnawialne Źródła Energii”, Międzynarodowej Konferencji Naukowej z cyklu „Paradygmaty w naukach o zarządzaniu: Zarządzanie na rynku mleka” oraz Komitetu Naukowego Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Rolnictwo XXI wieku – wyzwania, perspektywy, kierunki rozwoju”. W 2013 roku brała też aktywny udział w pracach Komitetu Organizacyjnego konferencji naukowej: „Wsparcie finansowe i potencjał inwestycji w budynki energooszczędne i pasywne w Wielkopolsce”.

Habilitantka jest członkiem Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu. W latach 2017-2020 była też członkiem European Association of Agricultural Economists (EAAE) oraz Balkan Environmental Association (BENA). Na szczególne podkreślenie zasługuje członkostwo Kandydatki w Editorial Board w International Journal of Sustainable Agricultural Management and Informatics, czasopiśmie indeksowanym m.in. w bazie Scopus (Elsevier) i Emerging Sources Citation Index (Clarivate Analytics).

Podsumowując tę część, osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne i popularyzujące naukę Kandydatki oceniam pozytywnie.

6. Konkluzja końcowa

Mając na uwadze spełnienie przez Panią dr Martę Guth wymogów zawartych w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, a w szczególności ocenionych w recenzji kryteriów określonych w art. 219 ust.1 pkt. 2 i 3 Ustawy (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 z późn. zm.) **wnoszę o dopuszczenie do dalszych etapów postępowania zmierzających do nadania Pani dr Marcie Guth stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse.**

Mariusz Hamulczuk